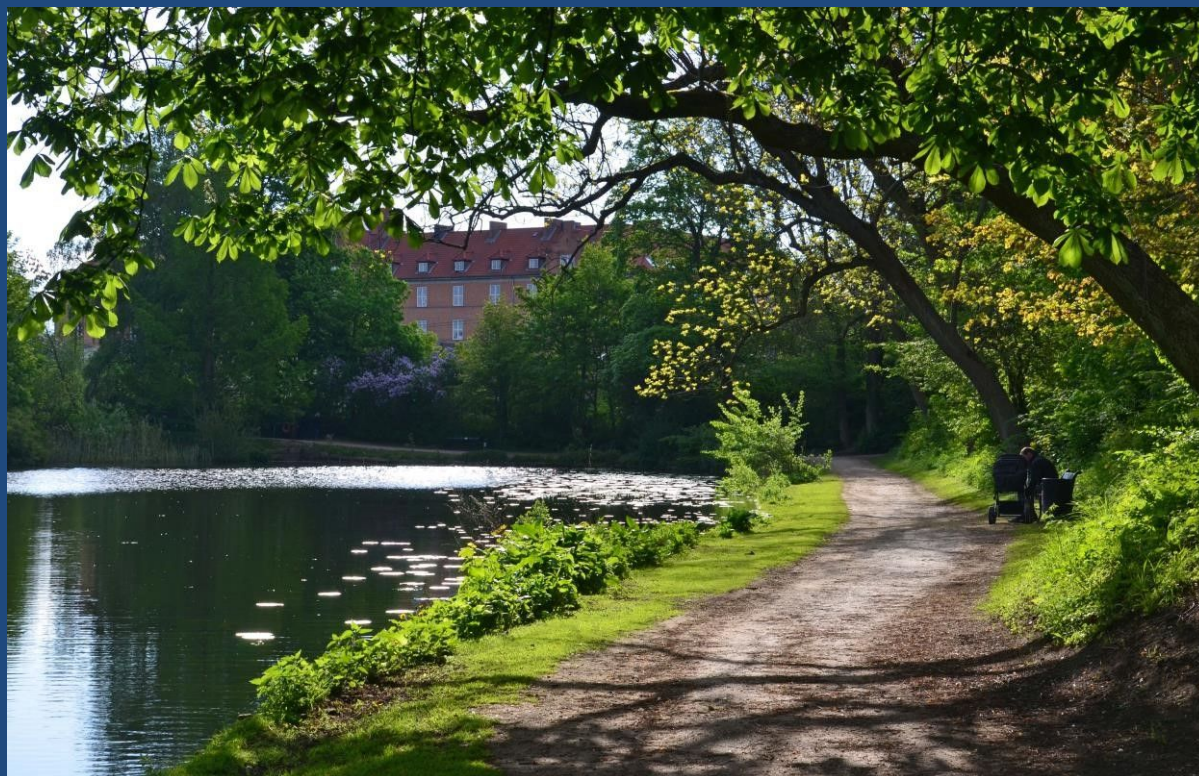

Østre Anlæg

Fugle og forvaltning 2016

Rapport til Københavns Kommune
Udarbejdet af Lars Maltha Rasmussen
Antal sider: 14

December 2016

Datablad

Titel:	Østre Anlæg - Fugle og forvaltning 2016.
Bedes citeret:	Rasmussen, L.M. 2016. Østre Anlæg. Fugle og forvaltning 2016. Rapport fra Natur360 til Københavns Kommune.
Antal sider:	14
Forfatter:	Lars Maltha Rasmussen, NATUR360
Kvalitetskontrol:	Johanne Bak, NATUR360
Udgivelsesår:	2016
Rekvirent:	Københavns Kommune. Teknik og Miljøforvaltningen.
Layout og fotos:	Lars Maltha Rasmussen

Indhold

Indledning	4
Baggrunden	4
Undersøgelsesområdet	4
Undersøgelsens metoder og omfang	5
Østre Anlægs ynglefugle	5
Ikke ynglende fugle	11
Karakteristik af Østre Anlæg som yngleområde for fugle	11
Anbefalinger til fuglevenlig forvaltning	12
Søerne	12
Træbevoksningen	13
Litteratur	14

Figur 1. Dele af Østre Anlæg giver en fornemmelse af, at man befinder sig i en urørt skov. Her er der gamle træer af forskellige arter, og stammer fra væltede træer, der har fået lov at ligge. Det giver flere forskellige fuglearter mulighed for at yngle og er et fint eksempel på, at parkens drift mere eller mindre målrettet, har taget hensyn til at sikre gode betingelser for fuglene.

Indledning

Københavns Kommune har bedt Natur360 lave en registrering af yngle- og levestederne i flere af kommunens parkmiljøer. I denne rapport beskrives hvilke fuglearter der yngler i Østre Anlæg.

Formålet med overvågningen er, at skitsere konkrete naturplejetiltag for de arter der enten er karakteristiske for området eller er sjældne ynglefugle. Denne rapport kan give input til områdets udviklingsplan.

Baggrunden

Østre Anlæg er en af flere parker, der blev anlagt på resterne af Fæstningsringen, der var en del af Københavns forsvarsanlæg, anlagt i starten af 1600-tallet. Voldene blev senere om- og udbygget, men nedlagt som forsvarsværker i 1870'erne. I Østre Anlæg er det gamle voldanlæg med sine stejle skråninger meget velbevaret. Det er en forskelligartet og naturpræget park med mange oplevelsesmuligheder, bl.a. på vandfladen i søerne, de gamle træer, de mange buske, birkelunden, Pückler's Bastion og de særlige haver. Parken blev fredet i 1969 bl.a. med det formål "at bevare arealet som rekreativt grønt område og drive det som park." Videre hedder det i fredningen: "Det er kommunen forbeholdt at foretage alle foranstaltninger, der af gartneriske grunde tjener til opretholdelse af parken og dens udbygning som rekreativt område."

Fredningens overordnede formål har været at sikre at parken ikke bliver yderligere bebygget m.v., medens der er gode muligheder for at tilrettelægge driften af parken, så den tager hensyn til fuglelivet. Af plejeplanen fremgår det at det overordnede mål for parkens udvikling er at fremme et stort naturindhold med hjemmehørende arter, som kan bidrage til at gøre anlægget til en fuglevenlig bypark og at Østre Anlæg vil med intensificationerne i planen kunne blive en slags botanisk have for almindelige danske 'hjemmehørende' arter af urter, buske og træer.

Undersøgelsesområdet

Figur 2. Oversigtskort over undersøgelsesområdet.

Undersøgelsesområdet dækker hele anlægget (Figur 2).

Undersøgelsens metoder og omfang

Området er gennemgået ved to besøg hhv. d. 26. april kl. 08:00-09:30 og d. 4. maj 2016 kl. 09:00-10:30. Fuglene er indtegnet på et feltkort idet området er gået langsomt igennem til fods.

Antallet af ynglende ænder er vurderet ud fra antallet af ventehanner eller ungeførende hunner. Grågæssene var allerede ungeførende ved første optælling. Blishøne og Rørhøne er vurderet ud fra antal fugle i kombination med rugende og ungeførende fugle. Spurvefuglene er overvejende registreret ved at notere syngende eller kaldende fugle, dog er antallet af Husskade er vurderet ud fra antallet af reder.

Registreringerne er tidsmæssigt begrænset til kun at omfatte to besøg i midten af yngletiden. Det betyder, at det ikke har været muligt at fastslå med sikkerhed om de registrerede fugle er sikre ynglefugle, ligesom enkelte arter kan have undgået registrering.

Østre Anlægs ynglefugle

Vandfuglene er tilknyttet søerne og bygger deres reder langs bredden. De øvrige arter er tilknyttet de træ- og kratbevoksede volde (Tabel 1).

Tabel 1. Antallet af registrerede ynglepar af fugle i undersøgelsesområdet i Østre Anlæg.

	24.4	14.5	antal par
Knopsvane	2	2	2
Gråand	2	1	2
Troldand	2	0	0
Grønbenet rørhøne	1	1	1
Blishøne	2	2	2
Ringdue	3	4	4
Musvit	5	5	5
Blåmejse	3	3	3
Halemejse	0	1	1
Solsort	5	4	5
Rødhals	1	0	1
Gærdesmutte	3	1	3
Gransanger	3	3	3
Munk	1	4	4
Grønirisk	1	1	1
Gråkrage	3	2	3
Husskade	3	1	3

I det følgende gennemgås de enkelte arter og hertil knyttes nogle kommentarer om biotopskrav, yngleforskel og bestandsstørrelse.

Der yngede to par Knopsvaner. Grågås har endnu ikke etableret sig som ynglefugle i området, men da den bl.a. yngler ved Sortedamssøen og kastellet, må man forvente at de også vil kunne yngle her. Antallet af ynglende Gråand er vanskeligt at vurdere, og der kan have ynglet flere par. Troldand vurderes ikke at have ynglet.

Der blev ikke registreret Stor Flagspætte, men i tilknytning til de nærliggende parker ved Kuppet og Botanisk Have kunne Østre Anlæg godt byde på et ynglepar. Arten ses regelmæssigt i vinterhalvåret. Der blev registreret enkelte huller i træer, men ingen spættehuller. Denne art vil kunne have stor gavn af forekomsten af flere døde træer. Andre hulrugere og flagermus, der gerne benytter forladte spættehuller, ville have stor fordel af forekomsten af Stor Flagspætte.

Figur 3. Udsigt over vandet til Püchler's Bastion på den anden side. De trimmedede græsarealer kiler sig ind mellem de busk- og træbevoksede områder.

Figur 4. Püchler's Bastion med stammer af et fældet træ. Rådende stammer er værdifulde for insektlivet og dermed også fuglelivet. Mosaikslåning vil kunne øge naturværdien af dette område. Eventuel kan man reducere græsslåningen til et par gange om året.

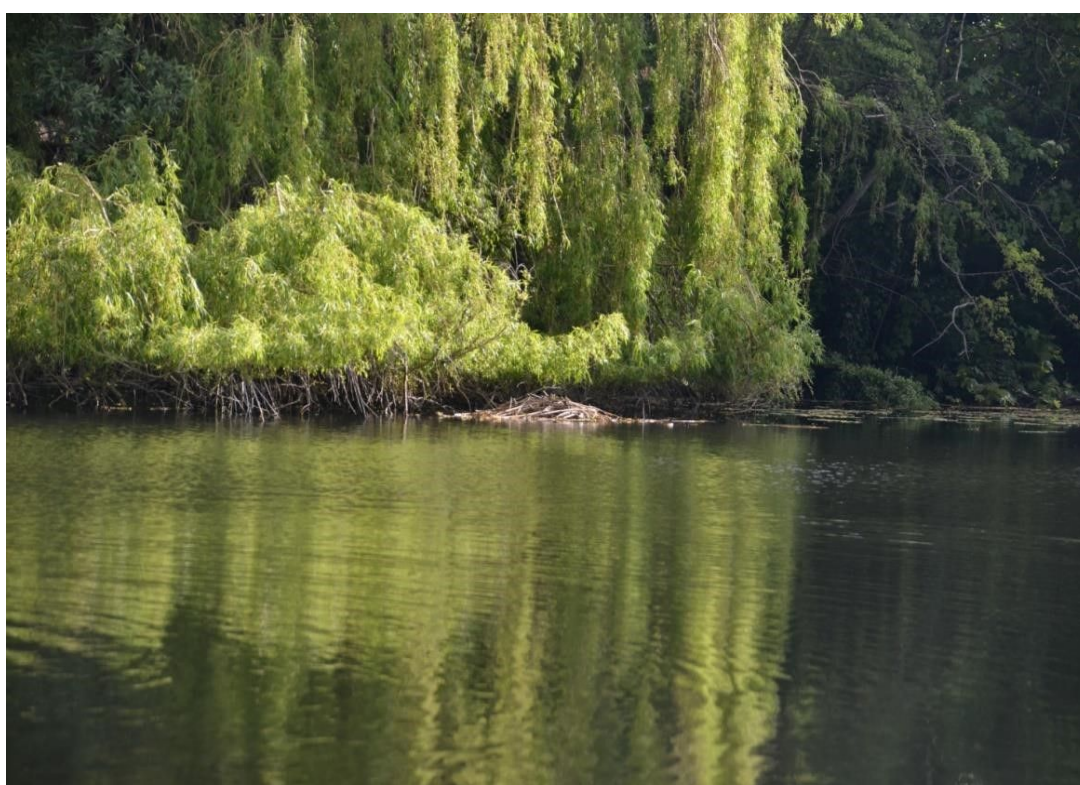
Figur 5. Registrering af Knopsvane (grå), blishøne (rød), Grønbenet Rørhøne (grøn) og Gråand (gul).

Figur 6. Rhododendronhaven i forgrunden med en stor taks bag. De tætte bevoksninger betyder gode muligheder for redeanbringelse for de ynglende spurvefugle.

Figur 7. Registrering af ynglende Musvit (gul), Blåmejse (blå) og Halemejse (grå).

Figur 8. En Blishøne har fundet et uforstyrret redested hvor grene fra et piletræ hænger ud over vandet.

Grønbenet Rørhøne og Blishøne er fleksible i deres udnyttelse af området og fouragerer især på plantedele og smådyr i søerne og på land. Arterne er ikke kræsne mht. redemuligheder og de udnytter også de få redemuligheder der er, især i den tilgroede del af søerne.

Figur 9. Registrering af ynglende Solsort (grå), Rødhals (lyseblå), Gærdesmutte (gul), Gransanger (blå), Munk (grøn) og Ringdue (rød).

Det blev ved de to besøg registreret 4 par Ringduer. Da registreringen er foregået i starten af artens yngleperiode yngler der sandsynligvis flere par. Ringduerne har i høj grad tilpasset sig bymiljøet og yngler almindeligt selv i små haver. Det er en af de få arter der har fordel af en parkagtig biotop med slåede plæner.

Der blev registreret territorier af hhv. 5 Musvitter og 3 Blåmejser, hvilket vurderes som en gennemsnitlig tæthed for denne type park. Desuden ynglede formentlig også et par halemejse. Denne art bygger selv sin rede, og dens tilstedeværelse viser, at der er tilstrækkeligt med uplejede og vilde områder i parken.

Der blev registreret 5 par syngende Solsort men det vurderes, at der kan have ynglet flere par, når man tager områdets størrelse i betragtning.

Rødhals kan betegnes som en egentlig skovfugl, der fouragerer i den skyggefulde skovbund og derfor er afhængig af, at der er et lukket kronetag. Der blev kun registreret en syngende fugl.

Figur 10. En god og dyb fuglekasse i Østre Anlæg. Fuglekasser er et godt supplement til naturlige huller i træer, men de kræver dog at blive vedligeholdt og udskiftet.

Figur 11. En Munk han som er en af de karakteristiske ynglefugle i Østre Anlæg, som man hører mere end man ser.

Gærdesmutte foretrækker buskads gerne nær vand, og der blev registreret 3 syngende fugle ved første besøg.

Der blev registreret 3 reder af Gråkrage og 3 reder af husskade. I forhold til de andre byparker i København, er antallet af ynglende husskader lavt.

Hovedparten af de registrerede ynglefugle er standfugle (dvs. at de lever hele året på samme sted), og disse er alle almindeligt udbredte danske ynglefugle. Af egentlige trækfugle blev der registreret Løvsanger, Gransanger, Rødstjert og Munk.

Der blev ikke registreret ynglende Rødstjert. Denne art yngler i huller, og det tyder på, at der er manglende redemuligheder i form af huller i træer. Der blev set egerne i parken ved begge besøg, og egerne kan optræde som redeprædator af småfugle.

Gransanger blev registreret med 3 par, og Munk som er en egentlig skovfugl, blev registreret med 4 syngende fugle i området. Der blev registreret et par Grønirisk.

Ikke ynglende fugle

Ud over ynglefuglene, blev registreret følgende arter som ikke yngler i området: Tamdue, Fiskehejre, Allike og Hættemåge. Denne undersøgelse giver dog ikke mulighed for at vurdere forekomsten af de ikke ynglende fugle. Disse arter er bl.a. de talrigeste ikke ynglende fuglearter i Københavns parker.

Karakteristik af Østre Anlæg som yngleområde for fugle

Østre Anlæg er et af de mest varierede parkanlæg i forhold til størrelsen i København. Der er en stor variation i træernes art og alder, og der er samtidig pga. voldene relativt store terrænforskelle. Der er flere områder med tæt og varieret busk- og underbevoksning, hvor bl.a. grupper af taks udgør et fint biologisk element, som yngle- og rastetræ. Bredden langs søerne er stejl, men der er alligevel flere steder en bræmme af bevoksning langs søerne, som giver redemuligheder for vandfuglene. Det åbne område nær Statens Museum for Kunst adskiller sig markant fra resten af parken, ved at være ganske åben med tætslåede græsplæner. Dette område benyttes også til større arrangementer.

Figur 12. Området mellem Statens Museum for Kunst og Den Hirschsprungske Samling er en åben plæne og bruges ofte til arrangementer. Som kontrast hertil er søernes kanter vilde og tilgroede og byder på flere ynglende fuglearter.

Selvom græsarealer har et ret begrænset udstrækning i det meste af Østre Anlæg, så er der et meget stort åbent område med slåede plæner i den vestlige del ved Statens Museum for Kunst. Disse tjener som fourageringsområder for Ringdue, Solsort, Sjagger, Husskade og Stær. De øvrige arter er hovedsagligt tilknyttet busk og træbevoksningen.

Der er i området ikke registreret ynglefugle som er sjældne. Der mangler også ynglende arter som Stor Flagspætte og Rødstjert og antallet af mejser er lille. Det tyder på at der mangler redehuller, hvilket måske skyldes at risikotræer i parken generelt fjernes hurtigt. De smalle og meget begrænsede bræmmer af tagrør er vigtige for arter som blishøne og rørhøne til redeanbringelse.

Anbefalinger til fuglevenlig forvaltning

- Træer der vælter ud i søerne bør ikke fjernes.
- Undlad fældning af risikotræer men foretag beskæring hvis det er muligt
- Efterlad grene og død ved og grene, samt bunker af blade
- Sørg for stor arts- og aldersvariation af træerne
- Sørg for at vedligeholde en god etagering gerne, f.eks. med tætte underkrat af taks
- Længden af skovbryn øger randeffekten og giver større fugletæthed
- Man kan reducere slåning af græs på Pückler's Bastion til et par gange om året eller til mosaikslåning.
- Man kan øge fugletætheden ved at opsætte og vedligeholde kasser for hulrugende arter
- Man kan opsætte insekthoteller hvilket vil øge fødeudbuddet for insektædende fugle

Søerne

I forbindelse med søerne bør man undlade at fjerne træer der hælder ud over søerne. Træer, der vælter ud i vandet, bør ikke fjernes, men kan evt. beskæres, så de stadig tilbyder vandfuglene ekstra muligheder for sikker redeanbringelse.

Figur 13. Taks er et hjemmehørende dansk nåletræ, der fungerer fint som underskovstræ flere steder i Østre Anlæg. Taks er stedsegrøn og bliver tæt, hvilket giver flere forskellige fuglearter mulighed for at yngle i området og giver en fin rasteplads for småfugle om vinteren.

Træbevoksningen

Der er en fin balance mellem underskov og større træer i det undersøgte område. I den udstrækning det skønnes nødvendigt at fjerne "risikotræer" pga. svampeangreb og råd, bør man overveje at beskære disse kraftigt og lade stammerne stå, hvor det er muligt.

For at fremme antallet og tætheden af ynglende skovfuglearter, er det af stor værdi, at parken fremtræder mindst muligt plejet og med en stor variation i træernes alder og art. Med en god undervegetation og helst med døde stammer og grene efterladt i bunden bliver variationen af mulige levesteder og fødeemner for forskellige fuglearter øget. Det er typisk for hulrugere som mejserne, at de mangler egnede ynglehuller. Man kan derfor med fordel opsætte redekasser for at øge antallet af ynglende mejser og andre mindre hulrugere, og på længere sigt kan man sikre, at der er tilstrækkeligt mange ældre træer med huller (Figur 10).

Figur 14. Rosenhaven kiler sig ind mellem en tæt bevoksning af taks og høje træer, og byder på gode fourageringsmuligheder for bl.a. solsort. Et sådan åbent mindre område i kombination med det omgivende "vildnis" er med til at øge randeffekten og giver flere småfugle mulighed for at yngle i området.

Figur 15. Stubben af en gammel elm, der er faldet for elmesyge, står tilbage. Dette er et fint eksempel på, hvordan man kan øge udbuddet af svampe og insekter, bl.a. til gavn for de ynglende fugle samtidig med, at stubben giver et naturligt, kunstnerisk indslag. Sådanne træruiner kan også udgøre redested for bl.a. mejser.

Litteratur

Meltofte, H, BG Hansen, F. Riget & T. Dabelsteen 2016. Ynglefuglene i Strødamreservatet i Nordsjælland 1986-2014. med en diskussion af danske skovfugles trivsel. DOFT 110. nr. 2. s. 73-111.

Fredningsnævnet 1969. Fredningsdeklaration vedr. Østre Anlæg. <http://www2.blst.dk/nfr/05173.00.pdf>

Danmarks naturfredningsforening. Naturen i Østre Anlæg. Hjemmeside tilgået 1.10.2016.
http://www.dn.dk/Default.aspx?ID=30777#Pleje_og_udviklingsplan